

NYNORSK: Argumenter gjerne mot tvungen, tradisjonell sidemål-undervisning i bokmålskolen, men aksepter at ein stor del av det norske folket har nynorsk – og ikkje bokmål – i blodet.

Målfest

DEBATT

MARITA LIABØ

Cand.philol., forfatter, omsetjar og avdanka lærar

Kjære elevar og lærarar i bokmålsland. De har mykje å streve med. Testar og krav, lekser og skjemavelde, fortid og framtid og pluskvamperfektum, blant anna, for ikkje å snakke om religion og etikk. Pluss alt av moro og smerte i livet utanfor skulen. Det er lett å skjønne at de blir heite i skallen av nynorsk – denne fjotten av eit skriftspråk som pressar seg inn og skaper konflikt i eit lite land som skal vere fredeleg. (Som Tone Damli Aaberge song så fagert i ein TV 2-reklamesnutt: «Ein liten stad. Ei handfull fred slengt ut blant vidder og fjord. Mitt vesle land. Der høge fjell står planta mellom hus og menneske og ord. Der stille og draumar gror.»)

Det er lett å skjønne at de ikkje orkar maset. Mange elevar synest bokmålsnorsken er krevjande nok i seg sjølv, og om de ikkje ønskjer å skrive nynorsk, så kan de sannsynlegvis unngå det så lenge de lever, og då er det lett å skjønne at de protesterer mot ein eigen nynorskarakter. Han er urettferdig, kanskje. Han er gammaldags, kanskje. Nynorsken er til å spy av, kanskje. Han er i vegen. Faen ta han.

Det er då eg ber, kjære bokmålelevar og -lærarar: Ikkje pisk nynorsken. Ikkje hat han. Snakk ikkje eingong stygt om han. Nynorsken har jo ikkje gjort noko gale. Argumenter gjerne hemningslaust mot sidemålsordninga, vurderingssys-

temet og utdanningspolitiske vedtak, men argumenter diplomatisk, for vi er mange som er nynorske. Rakkar de ned på språket vårt, rakkar de ned på oss.

Vi er ein minoritet, ja, men vi er ikkje uvesentlege: I ein stor del av landet er sidemålet bokmål; ein fjerdedel av kommunane i Noreg har nynorsk som hovudmålform. Og mange nynorskbrukarar som har emigrert til bokmålsland, bruker framleis nynorsk i kvardagen – det har vi rett til, sjølv om vi er innvandrarar i Oslo, og ofte har vi plikt til det. Vi les mykje bokmål, ja, og mange av oss skriv betre bokmål enn bokmålsfolk gjer, og mange av oss skriv betre bokmål enn nynorsk, for nynorsk er innvikla, med irriterande reglar og unntak i fleng. («Late – lét – lét – har late»; «liker» eller «likar», «kliner» eller «klinar»; ikkje «gjestar» og «veggar», men «gjester» og «vegger»; ikkje «sprekker», men «sprekkar»; side opp og side ned.) Nynorsk er eit morsmål og eit offisielt skriftspråk på linje med bokmål. Derfor skriv vi stadig nynorsk i alt frå lovverk til varefakta til rikskringkasting.

I nynorskland, der nynorsken sjølv sagt er majoritetsskriftspråk og hovudmål, ser vi ikkje ned på bokmålet, sjølv om bokmålet kan verke framant eller meiningslaust. (Det kan vere freistande å kalle bokmålet «blærenorsk», «tullenorsk», «dansk», «bymål» eller «bak mål», for ikkje å snakke om «kukmål», men det tener ikkje til

respekt, det heller.) Og vice versa: Det er lett å skjønne at elevar og lærarar som elskar bokmålet sitt, synest nynorsken er ein forstyrrende tyl som fortener kallenamn. («Kunorsk», «blynorsk» eller «nybæsj»), for eksempel.) Men nynorsken er verken dum, treg eller svak. Han har medverka til å bygge landet og forme folket; han er real. Dessutan ligg han ofte nærmare tale-målet dykkar enn de trur, bokmålsfolk – mange av dykk snakkar ein dialekt full av a-endingar og feite diftongar.

Argumenter gjerne mot tvungen, tradisjonell sidemålundervisning i bokmålskolen, og det er kjekt å kjekle litt, men aksepter at ein stor del av det norske folket har nynorsk – og ikkje bokmål – i blodet. Det er ikkje lett å forklare. Og det er kanskje ikkje lett å skjønne når ein er rotfesta i tjukkaste bokmålsstorbyen. (Som

Jon Fosse skreiv så fiffig i «Min kjære nynorsk» i Gnostiske essay: «Eg kan ikkje fordra å argumentere for språket mitt, det er nesten som å måtte stå der og kope og argumentere for sin eigen eksistens. Og korleis kan ein argumentere for den? Det er ikkje så mykje meir å seie enn at eg er her no eingong. Og det same gjeld nynorsken. Både eg og nynorsken er her no eingong, av ulike og kanskje til dels uforståelege grunnar.») Uansett korleis det går med sidemålet: Nynorsken er ikkje halvdød, nei, han festar og kosar seg.

«Nynorsken er ikkje halvdød, nei, han festar og kosar seg.»

EØS-AVTALEN: Kårfolket

DEBATT

SVERRE SIVERTSEN

Oslo

For kort tid siden la regjeringen fram sin utredning om vårt forhold til Europa. Den omhandler EØS-avtalen og andre avtaler Norge har inngått med EU. Og den slo fast det mange visste på forhånd; at Norge er blitt et kårfolk under EU. Hele tre fjerdedeler av EU-retten er nå blitt norsk lovgivning. Stortinget har gjennom nærmere 300 vedtak avstått vår selvråderett på område etter område. Dette er skjedd – med noen få unntak – så å si uten offentlig debatt og bak befolkningens rygg.

Bare vel en uke etter at den forskningstunge rapporten ble lagt fram, er det igjen helt taust. Og det er selvfølgelig høyst villet både fra regjeringens og ja-partienes side – som helst ikke vil ta i denne verkebyllen i norsk demokrati.

Regjeringen har ganske effektivt stoppet alt videre ordskifte ved ikke å ville utrede alternativer – som ifølge

utenriksministeren bare ville vært hypoteser. Slik unnviker man behendig en høyst påkrevet demokratisk debatt om den viktigste avtalen Norge noensinne har inngått. Vi er igjen tilbake i de gamle skyttergravene av ja- og nei-folk.

Det kunne ha vært annerledes. Utrederne representerer tung forskningskompetanse som kunne ha lagt et godt faglig grunnlag for en bred samfunnsdebatt om ulike muligheter Norge har i denne saken. Men på dette området gjelder tydeligvis ikke det nye ordspråket om mer åpenhet og mer demokrati.

I et intervju med det tyske magasinet Der Spiegel uttalte nylig Europas fremste sosiolog og filosof, Jürgen

Habermas, at EU er blitt et system uten begrunnelse, fordi det har en så svak demokratisk forankring. Kommisjonen og byråkratene har fått altfor stor makt på bekostning av et EU-parlament som nærmest er et sandpårstrøingsorgan. Stadig flere politiske observatører er bekymret for det demokratiske underskuddet i Europa.

Men Norge fortsetter å svelge rått omtrent alt det EUs markedsliberalister finner på av regler og forordninger – selv om de griper aldri så dypt inn i vårt samfunns- og arbeidsliv. Det ser dessverre ut til å være nytteløst å utfordre politikerne våre til en debatt om dette. Vi kan derfor ikke forvente noe svar. Til det er realitetene – hvis de brettes ut i sin fulle bredde – blitt for pinlige for dem.

«Norge fortsetter å svelge rått omtrent alt det EUs markedsliberalister finner på av regler og forordninger – selv om de griper aldri så dypt inn i vårt samfunns- og arbeidsliv.»

Næringslivet integrerer

■ KRISTIN SKOGEN LUND

President i NHO

I Dagsavisen (23/1) oppfordrer integreringsminister Audun Lysbakken NHO til å foreta tiltak mot diskriminering. Det har vi gjort, og det skal vi fortsette med. Men kanskje ikke helt slik ministeren vil. Mens det offentlige vedtar kvoteringsregler, gjøres jobben nemlig der ute i næringslivet.

Bakgrunnen for Lysbakkens innlegg er et forskningsprosjekt som viser at jobbsøkere med innvandrerbakgrunn blir innkalt til intervju cirka 25 prosent sjeldnere enn søkere med norskklignende navn. Lignende forskning har vært gjort i mange land. «Selv om diskrimineringsratene varierer fra land til land og fra gruppe til gruppe, har det samlede nivået aldri vært under 25 prosent,» skriver forskerne. Dermed er Norge best i klassen. Dette stemmer godt med det vi ser av statistikken; Norge har relativt liten forskjell i yrkesdeltakelse mellom majoritet- og minoritetsbefolkning. Det tyder ikke på et arbeidsliv med massiv diskriminering av innvandrere.

At Norge ligger høyt internasjonalt, er naturligvis ingen unnskyldning for forskjellsbehandling. Like søkere skal behandles likt. Men selv om vi kan og bør bli bedre, har vi altså kommet ganske langt. Det kunne Lysbakken ha nevnt. I stedet velger han å snakke opp diskrimineringen. Vi må passe på at vi ikke lager nye myter. I verste fall kan det føre til at innvandrerungdom dropper utdanning fordi de ikke tror det nytter uansett. Slik er det ikke i norsk arbeidsliv.

«Diskrimineringen ser ut til å være mindre i offentlig sektor enn i privat,» hevder Lysbakken. Undersøkelser er bra, men fakta ute i virkeligheten skal man heller ikke se bort fra. Og de forteller oss at mens privat sektor har 10 prosent ansatte med innvandrerbakgrunn, må offentlig sektor nøye seg med 7,3 prosent (SSB, 2009). Av 250.000 sysselsatte innvandrere, jobber litt under 200.000 i privat sektor. Lysbakken trekker da også selv fram private bedrifter som gode eksempler: IKEA og Hennig-Olsen har begge fått Mangfoldsprisen. Og han viser til NHOs prosjekt Global Future, som rekrutterer unge ledertalenter med innvandrerbakgrunn.

I tillegg har NHO foreslått tiltak som myndighetene nøler med, som ordninger med bedriftspraksis for elever som står i fare for å falle ut av skolen. Mange av disse har innvandrerbakgrunn. Likestillingsministeren vil at NHO skal oppfordre sine medlemmer til alltid å innkalle en person med minoritetsbakgrunn til jobbintervju. Nå er det vanligvis ikke slik at vi i NHO stiller krav til medlemmene våre. Det er faktisk omvendt, og slik bør det også være. Vi kommer mye lenger med gode eksempler enn med tvang. Lysbakken driver med kvotering og regler; næringslivet gjør jobben. Som han selv skriver: «IKEA gjør ikke dette bare fordi kjeden vil ta samfunnsansvar. Men fordi det lønner seg». Det er en viktigere drivkraft enn all verdens kvotering.

«Ansvaret for å hindre diskriminering i arbeidslivet hører hjemme alle plasser», avslutter Lysbakken. Det er jeg enig i. Og det får vi best til ved å satse på det som virker – ikke ved å presse eller tvinge bedrifter til kvotering. Det kan fort virke stikk imot sin hensikt. Og dessuten har vi altså langt bedre virkemidler, som ikke bare får folk til intervju, men sørger for at de faktisk får jobb.